

УДК 340.11: 007.01:351.746.1(477)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТЕОРІЇ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН У ПРИКОРДОННІЙ СФЕРІ

Ірина КУШНІР,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри теорії та історії держави і права та приватно-правових дисциплін
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

АНОТАЦІЯ

У статті досліджуються особливості застосування методології у вивченні інформаційних відносин у прикордонній сфері. Визначено, що методологічне дослідження необхідне для пізнання об'єктивної дійсності цих відносин, а також створення теоретичного підґрунтя для вирішення практичних завдань у діяльності Державної прикордонної служби України. На основі аналізу філософсько-правових визначень методології пропонується авторське бачення методології дослідження інформаційних відносин у прикордонній сфері. Сформульована система методів характерна для дослідження інформаційних відносин у прикордонній сфері. Визначені особливості методологічного підходу до вивчення теоретичних засад інформаційних відносин у прикордонній сфері.

Ключові слова: методологія, інформаційні відносини у прикордонній сфері, пізнання, дослідження.

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR THE THEORY OF INFORMATION RELATIONS IN THE BORDER SPHERE

Iryna KUSHNIR,

Candidate of Law Sciences, Senior Instructor of the Theory
and History of the State and Law and Privat-Legal Branch of Science Department
of the National Academy of the Border Guard Service of Ukraine
Named after Bohdan Khmelnytskyi

SUMMARY

The article deals with the application peculiarities of the methodology for the study of information relations in the border sphere. It is determined that methodological research is necessary for the cognition of the objective reality of these relations as well as the creation of a theoretical basis for solving practical problems in the activities of the State Border Guard Service of Ukraine with regard to information. On the basis of the analysis of the philosophical and legal definitions of the methodology, the author's view of the methodology of information relations in the border sphere is presented. The formulated system of methods is characteristic for the study of information relations in the border sphere. The peculiarities of the methodological approach in the study of theoretical foundations of information relations in the border sphere are determined.

Key words: methodology, information relations in the border sphere, cognition, research.

Постановка проблеми. Останніми роками в Україні відбуваються суттєві реформаційні процеси майже в усіх сферах державно-владної діяльності, зокрема й у сфері охорони державного кордону, реалізацію законодавства у якій забезпечує Державна прикордонна служба України (далі – ДПСУ). Сучасні переформатування у підходах до охорони державного кордону України пов'язані з новими загрозами й викликами на державному кордоні, у т. ч. інформаційними, впровадженням інтегрованого управління кордонами, доцільністю підвищення ефективності охорони державного кордону, протидією транскордонній та іншій злочинності, розширенням співробітництва з міжнародними інституціями у сфері прикордонної безпеки, необхідністю врегулювання ситуації у східних регіонах України, підвищенням рівня довіри до ДПСУ тощо. Упровадження відповідних заходів у сфері безпеки державного кордону України здійснюється разом з удосконаленням інформаційної складової частини: дотримання інформаційних прав суб'єктів прикордонних відносин; процесів, пов'язаних із видами інформаційної діяльності; забезпечення інформаційної безпеки тощо. Аналіз і наукове вивчення сучасних інформаційних відносин у межах розвитку прикордонної сфери потребує використання різноманітних пізнавальних засобів.

Необхідність у методологічному дослідженні з'являється тоді, коли в науці складається ситуація вибору, для здійснення якого наявний теоретичний та емпіричний матеріал є недостатнім, і виникає потреба нагромадження наукового досвіду та його узагальнення [1, с. 375], а також створення теоретичного підґрунтя для вирішення практичних завдань. З цього приводу варто навести міркування Р.А. Калюжного, О.В. Копана, О.Г. Марценюка, наведене у монографічній праці «Теоретико-методологічні засади інформаційного права України: реалізація права на інформацію»: «швидкий розвиток інформаційної індустрії передбачає створення чітких правових умов регулювання цих суспільних відносин. На яких засадах буде відбуватися це регулювання, залежить не тільки від законодавців, а й, насамперед, від науковців. Безумовно, першочерговим завданням є встановлення теоретико-методологічних засад науки інформаційного права для ефективного регулювання суспільних відносин у сфері інформації та інформатизації» [2, с. 20].

Відсутність розробок, присвячених окремим аспектам досліджуваних інформаційних відносин, а також наявність окремих практичних проблем, пов'язаних із реалізацією інформації у прикордонній сфері, зумовили потребу й визначили **актуальність** обґрунтування методологічних засад щодо аналізу й отримання нових систематизованих знань.

Стан дослідження. Методологія вивчається у багатьох наукових працях усіх сфер наукових знань. Це пов'язано з тим, що без методології наукового дослідження не може відбуватися пізнання об'єктивної дійсності, формування нових знань про навколишній світ. Теоретичною основою цього дослідження стали праці, присвячені загальнонауковій методології (В.М. Брижко, В.Т. Бусела, В.Г. Пилипчука, Р.М. Шевчука, П.Ф. Йолона та ін.), методології правової науки (Л.В. Авраменко, О.В. Андрушко, І.М. Жаровської, О.В. Зайчука, Н.М. Крестовської, Л.Г. Матвєєвої, Н.М. Оніщенко, Н.А. Орловської, О.В. Петришина, В.Г. Пилипчука, А.М. Притули, П.М. Рабіновича, М.В. Цвік, С.І. Халимона та ін.), методології та методам науки інформаційного права (Р.А. Калужного, О.В. Копана, О.Г. Марценюка, О.М. Селєнської, І.М. Сопілко, В.С. Цимбалюка та ін.). Однак досі відсутня сформована методологія дослідження інформаційних відносин у прикордонній сфері.

Метою статті є обґрунтування методологічних засад дослідження інформаційних відносин у прикордонній сфері як одного з інститутів інформаційного права, а також визначення їх істотних особливостей.

Виклад основного матеріалу. Отримання та формування нових знань про інформаційні відносини у сучасному інформаційному суспільстві відбувається завдяки науковому пізнанню. Внаслідок цього процесу людської діяльності відбувається усвідомлення об'єктивної реальності з приводу відносин, пов'язаних з інформацією, отриманням, накопиченням, порівнянням та упорядкуванням знань про правове становище, діяльність і поведінку суб'єктів інформаційних відносин, які є доволі новими у теорії наукової думки й досліджуються у межах становлення та розвитку інформаційного права.

Теоретичне обґрунтування та систематизація об'єктивних знань про дійсність – це сфера людської діяльності, тобто наука. У межах наукового пошуку здійснюється опис, пояснення та прогнозування процесів і явищ дійсності, які становлять предмет її вивчення, на основі відомих і тих, що відкриваються нею, законів. Це зумовлюється як суто теоретичними, так і практичними завданнями й потребами суспільного розвитку, досягається у процесі творчої діяльності окремих науковців або їх колективів [3, с. 72].

Для обґрунтованого та всебічного пізнання об'єктивних вимірів інформаційних відносин у досліджуваній сфері, а також накопичення про них емпіричних знань необхідне використання широкого спектра дослідницького потенціалу. Ґрунтовне дослідження предмета нашого пізнання – інформаційних відносин у прикордонній сфері, з'ясування його сутності, якісних характеристик, динаміки розвитку в усій різноманітності об'єктивної реальності, її закономірних і випадкових виявів, здатність ефективно і швидко реагувати на кардинальні зміни в нашому швидкоплинному сьогодишньому житті [4, с. 36] потребують використання системного підходу як напряму методологічного дослідження.

Інформаційне право у складі суспільних наук вирішує завдання, які не мають однозначного рішення і вимагають перевірки на адекватність нескінченно складної реальності, що формально дуже важко зробити: потрібні неформальні кроки, які передбачають знання та застосування філософії, аксіології, епістемології, семантико-понятійної точності, герменевтики та наукової методології [5, с. 136].

Система методів досліджень у сукупності з іншими спеціальними засобами і прийомами пізнання тих або інших правових явищ є складним утворенням, дослідницьким інструментарієм усієї юридичної науки [4, с. 36]. Достовірність пізнавальної діяльності залежить від обрання і використання правильного шляху та найбільш адекватних засобів наукового дослідження, тому питання методологічного забезпечення є першочерговими для теоретичного

дослідження у будь-якій предметній сфері [6, с. 25]. Отже, вивчення та дослідження інформаційних відносин у прикордонній сфері стає можливим завдяки всебічному використанню властивих для цієї сфери пізнання засобів, що дозволяють відобразити істинність і зв'язки об'єктивної реальності. Таким своєрідним індикатором у науковому дослідженні є методологія, яка сьогодні серед науковців розглядається під різними кутами зору та має різноманітне змістовне наповнення, що свідчить про особливість об'єктивної істинності кожного предмета наукового пізнання.

Дотепер, як зазначає О.В. Андрушко, серед учених немає єдності щодо поняття методології, дискусійними залишаються питання про співвідношення методології з суміжними поняттями (методом, методикою, пізнанням, логікою), її потенційні можливості для пізнання навколишнього світу, його окремих явищ тощо [7]. Звідси виникає потреба у визначенні змістовного наповнення поняття «методологія» у контексті дослідження інформаційно-правових відносин у прикордонній сфері.

Філософська категорія «методологія» має подвійну природу: 1) сукупність підходів, способів, методів, прийомів і процедур, що застосовуються у процесі наукового пізнання та практичної діяльності для досягнення наперед визначеної мети (отримання об'єктивного істинного знання або побудови теорії, її логічного обґрунтування); 2) галузь теоретичних знань і уявлень про форми і сутність, закони, порядок та умови застосування підходів, способів, методів, прийомів і процедур у процесі наукового пізнання та практичної діяльності [1, с. 374]. Хоча й існує подвійне розуміння методології, але все таки це єдине ціле про сутність засобів пізнання, їх застосування у процесі наукового пізнання, спрямованих на досягнення дослідницьких завдань.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови методологія розглядається як: вчення про науковий метод пізнання й перетворення світу; його філософська теоретична основа; сукупність методів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання [8, с. 664], де метод – це спосіб пізнання; прийом або система прийомів, які застосовуються в якій-небудь галузі пізнання (науки).

Методологічну роль виконує не лише філософська методологія та методологія науки. Конкретні науки, перебуваючи з філософією у відношенні методологічного забезпечення, також можуть бути методологічними відносно більш вузьких спеціалізованих розділів певної галузі знання [9, с. 34]. Так, теорія держави і права озброєє загальними методами дослідження інформаційне право загалом й окремі його інститути, у т. ч. інформаційні відносини, що надає методології у загальнонауковому методологічному значенні універсальний взаємодоповнюючий характер. З цього приводу доречним є прислів'я: «Для досягнення мети всі засоби годяться». Наковці, маючи конкретну наукову мету, застосовують для її досягнення весь набутий людством методологічний інструментарій, доречний у цьому науковому дослідженні, або формують власні конкретні засоби. Наприклад, І.М. Сопілко як засіб інформаційно-правового пізнання, створення й організації інформаційно-правового знання пропонує застосовувати метод інформаційно-правової теорії [10, с. 232], який раніше у межах методологічного дослідження не задувався. Обрання методологічних засобів або формування нових повинно бути виправданим та обґрунтованим для відображення об'єктивного стану досліджуваних правових відносин і вироблення дійсних знань про них.

Методологія науки вивчає весь комплекс явищ, що належать до інструментальної сфери науки та наукової діяльності, їх осмислення та функціонування; досліджує сукупність пізнавальних засобів, що застосовуються в науці, об'єктивні характеристики та властивості науки і наукової праці, які

відіграють істотну роль в отриманні об'єктивної істини наукових знань, а також нагромаджує емпіричні уявлення про них [1, с. 374]; має конкретну мету розробити нормативи, схеми та парадигми, скласти приписи та своєрідні рецепти для наукового мислення та дослідження [1, с. 375].

Методологія є теоретичною основою та способом організації пізнавального процесу, що характеризують пізнання з погляду його загальних форм, можливостей пізнавальних засобів і механізмів, які зумовлюють логічну послідовність наукового дослідження [6, с. 25]. У юридичній енциклопедії методологію юридичної науки визначено як систему підходів, методів і способів наукового дослідження теоретичних засад їх використання під час вивчення державно-правових явищ [11, с. 618].

О.М. Селезньова пропонує під методологією інформаційного права розуміти сукупність наукових поглядів на сутність, структуру та поділ методів інформаційного права, що передбачають розкриття їхніх характерних особливостей, а також багаторівневу систему певних методів (способів і прийомів), які використовуються в інформаційному праві [12, с. 186].

З урахуванням наведених вище міркувань із приводу методології науки можна визначити, що методологія дослідження інформаційних відносин у прикордонній сфері забезпечує пізнавальну діяльність, зумовлену об'єктивними потребами (дослідження й удосконалення відносин, які існують із приводу інформації, пов'язаної з функціонуванням ДПСУ), із використанням методологічного філософсько-правового інструментарію, отриманням конкретного результату – нових істинних об'єктивних знань, формулювання висновків про дійсний стан і розвиток цих відносин у межах формування інформаційного суспільства з урахуванням особливостей прикордонної сфери. Отже, методологія дослідження інформаційних відносин у досліджуваній сфері передбачає обрання найбільш доцільних у цьому разі (конкретному науковому дослідженні) методологічних засобів пізнання та порядок їх застосування.

Насичення знаннями та з'ясування об'єктивної істини правових відносин з урахуванням особливостей прикордонної сфери можливе лише із використанням багаторівневого підходу. Досліджуючи проблеми методології теорії держави і права, І.М. Жаровська визначає методологію юриспруденції як єдність трьох взаємозалежних частин: доктринально-ідеологічної (парадигми дослідницького бачення права, тобто типу праворозуміння), стратегічної (царини підходів, що зумовлюють загальну спрямованість дослідження права, вибір стратегії його осягнення) та інструментальної (системи когнітивних практик, своєрідного набору методологічних інструментів у створенні знань про право) [13, с. 139].

Узагальнюючи результати дослідження методології інформаційного права, В. Цимбалюк пропонує розглядати її в контексті методології юридичної науки (правознавства) у трьох аспектах: а) як систему підходів, методів, способів, засобів наукового дослідження правових явищ; б) як вчення (теорії) про їх застосування під час вивчення цих явищ; в) як множину доктринальних, концептуальних та окремих теоретичних положень для теоретичного упорядкування практики суспільних відносин у певній сфері (галузі) людської діяльності за предметною її ознакою, що у своїй єдності утворюють нову якість, не притаманну сукупності їх як елементів у системі [14, с. 43].

У межах цієї статті зосередимо увагу на ключовому елементі, що розкриває методологічні засади дослідження інформаційних відносин у прикордонній сфері, – на методі. Щодо інших складових елементів методологічного дослідження, таких як принципи, логічні прийоми, підходи, вчення, теоретичні положення тощо, то, на нашу думку, вони потребують окремого більш детального аналізу.

Метод наукового пізнання створюється та поглиблюється у процесі активного впливу суб'єкта на об'єкт, твориться суб'єктом, визначається властивостями та розвивається в межах природи конкретного об'єкта пізнання, відповідає закономірностям його розвитку, у нашому випадку – суспільних відносин, що виникають під час формування та реалізації інформаційних відносин у діяльності ДПСУ [9, с. 34].

Метод наукового пізнання – це система принципів, правил, норм, прийомів отримання та систематизації нових знань про об'єктивну й суб'єктивну реальність. У діяльницькому, процедурному розумінні метод є послідовністю дій, спрямованих на досягнення пізнавальної мети, тобто отримання та систематизацію нових знань. У прагматичному контексті метод «дисциплінує» пошук істини, дає змогу рухатися до пізнавальної мети найкоротшим і найефективнішим шляхом [9, с. 35].

Методи інформаційного права мають подвійне відображення об'єктивної дійсності: об'єктивне (існують незалежно від різних факторів) і суб'єктивне (їх застосування зумовлюється можливістю вибору конкретного методу суб'єктом пізнання) [12, с. 186].

Зважаючи на методологічний плюралізм і відсутність єдності розуміння з приводу методології, кардинально іншими є погляди науковців щодо різновидів методів пізнання, серед яких практично переважає єдність різновидів методів пізнання, що становлять цілісну методологічну основу дослідження: загальнофілософські, загальнонаукові, групові (міждисциплінарні) та спеціальні методи [11, с. 618; 12, с. 264; 14, с. 42; 15, с. 29].

З урахуванням того, що прикордонні відносини з приводу інформації є складовою частиною інституту інформаційного права, найбільш близькою до них є система методів пізнання категорій та інститутів саме інформаційного права, розкриті в монографічній праці О.М. Селезньової «Теоретико-методологічні основи інформаційного права України» [12, с. 263–264]: загальнофілософські, загальнонаукові, науково-правові, спеціальнонаукові методи.

Загальнофілософські методи використовуються упродовж багатьох віків для дослідження різних суспільних явищ, у т. ч. і правових. Їх доречно застосовувати для розгляду категорій, постулатів і висування нових теорій стосовно інформаційних відносин у прикордонній сфері. Зважаючи на те, що інформаційне право є новою галуззю права для вітчизняної правової системи, застосування саме загальнофілософських методів дає змогу напрацювати онтологічно-теоретичний фундамент інформаційного права і як галузі права, і, власне, як науки [12, с. 263–264].

Основу загальнофілософських методів дослідження інформаційних відносин у прикордонній сфері складають: діалектичний, герменевтичний, феноменологічний, аксіологічний, ідеалістичний, метафізичний, дуалістичний, комунікативний, антропологічний тощо.

Загальнонаукові методи – методи, що застосовуються в усіх або у більшості суспільних наук (наприклад, структурний, функціональний методи, метод сходження від абстрактного до конкретного чи від конкретного до абстрактного, формально-логічні процедури, скажімо, аналіз, синтез і т. д.).

Досліджувані інформаційні відносини є частиною інформаційного права, яка є суспільною наукою, а це дає підстави вважати, що існує певна група методів загального характеру, які доцільно використовувати для дослідження будь-яких явищ, зокрема правових. Загальнонаукові методи застосовуються для вироблення нових знань теоретичного змісту, а також виведення результатів із практичних даних з метою наукового аналізу. Комплексний характер інформаційного права, а також багатогалузеве значення категорії

«інформація», що є предметом вивчення багатьох інших наук, тільки підкреслює її загальність і наукову всеохопність [12, с. 264].

Інформаційні відносини у прикордонній сфері дають можливості пізнати такі загальнонаукові методи дослідження, як: синергетичний, структурно-функціональний, порівняльний, формально-логічний (метод класифікації та групування, історичний метод, системний метод, статистичний метод, метод опитування тощо).

Вивчення інформаційних відносин у прикордонній сфері здійснюється у площині комплексної юридичної науки під час дослідження пов'язаних інформаційно-правових явищ, конструкцій, категорій і т. д. Варто використовувати методи, що застосовуються в юриспруденції для дослідження всіх положень, які входять до предмета її вивчення [12, с. 264]. Тому очевидним для пізнання цих відносин є використання науково-правових методів, або групових, що застосовуються лише у певній групі наук [14, с. 42], наприклад, характерних тільки для юридичних.

Такими методами є: догматичний, спеціально-юридичний, порівняльно-правовий, структурний, конкретно-соціологічного дослідження, прикладного системного аналізу, вивчення ефективності правових норм, нормативно-аналітичний тощо.

Спеціалізовано наукові методи (метод аналізу практики застосування норм інформаційного права, метод тлумачення норм інформаційного права, кібернетичний метод тощо) властиві виключно інформаційному праву. Ця група методів з огляду на предмет інформаційного права та притаманні йому особливості характеризується деталізованістю порівняно з попередньою групою методів, а також дає змогу глибоко дослідити предмет і складові частини системи інформаційного права [12, с. 264].

Методологічний підхід до вивчення теоретичних засад інформаційних відносин у прикордонній сфері зумовлює такі особливості: створює теоретичну основу для формування нових змістовно якісних знань відповідно до сучасних умов розвитку інформаційних відносин у прикордонній сфері; формує логічні засади процесу опрацювання великого обсягу інформації, теоретичного та практичного значення, пов'язаної з інформаційною діяльністю ДПСУ; зумовлює дослідження чіткими теоретичними та практичними цілями; результат дослідження залежить від оптимально обраного методологічного інструментарію, що визначається світоглядом науковця, специфікою прикордонної сфери й очікуваним результатом дослідження; є фундаментом для вироблення й уніфікації понятійного апарату інформаційних відносин; забезпечує всебічність отримання інформації про інформаційні відносини у прикордонній сфері; вибір методологічного інструментарію залежить від конкретного науковця, а отже, має суб'єктивний характер, причому існує об'єктивно і не залежить від волі дослідника.

Висновки. Отже, на підставі зазначеного можна узагальнити, що наукове дослідження інформаційних відносин у прикордонній сфері здійснюється на підґрунті методологічних засад, обрання яких зумовлене специфікою сфери пізнання та спирається на методологічний плюралізм. Методологічне дослідження створює умови для пізнання об'єктивної дійсності цих відносин, а також теоретичне підґрунтя для вирішення практичних завдань у діяльності ДПСУ. Дослідження показало, що методологія інформаційних відносин у прикордонній сфері є складним і неформованим у межах науки інформаційного права явищем, яке можливо пізнати через систему методів, принципів, логічних прийомів, підходів, учень, теоретичних положень тощо, на підставі яких здійснюється розкриття теоретико-правових засад інформаційних відносин у прикордонній сфері. У нашій статті ми спробували сформулювати систему мето-

дів, що є теоретичною основою дослідження інформаційних відносин у прикордонній сфері та логічно спирається на методи, характерні для науки інформаційного права.

Подальші дослідження необхідно спрямувати на вивчення інших методологічних засобів пізнання (принципів, логічних прийомів тощо), які сприятимуть організації наукової діяльності у пізнанні феномену інформаційних відносин у прикордонній сфері.

Список використаної літератури:

1. Філософський енциклопедичний словник / за заг. ред. В.І. Шинкарука. Київ : Абрис. 2002. 742 с.
2. Калюжний Р.А., Копан О.В., Марценюк О.Г. Теоретико-методологічні засади інформаційного права України: реалізація права на інформацію : монографія. Київ : МП «Леся», 2013. 236 с.
3. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. Ю.С. Шемшученко та ін. Київ : Укр. енцикл., 2002. Т. 4. 720 с.
4. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права: академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
5. Пилипчук В.Г., Брижко В.М. Наукова інформація: питання теорії, викладення та редагування. *Інформація і право*. 2015. № 3. С. 135-Теорія держави і права : підручник / М.В. Цвік та ін. ; за ред. М.В. Цвік, О.В. Петришина. Харків : Право, 2010. 584 с.
6. Андрушко О.В. Методологічні підходи до наукового дослідження юридичної відповідальності за правопорушення у кримінальному процесі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Юридичні науки*. 2017. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpsurn_2017_4_3.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
8. Шевчук Р.М. Методологія наукового пізнання: від явища до сутності. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2016. № 1 (11). С. 31-Сопілко І.М. Засади інформаційної гносеології. *Право і суспільство*. 2014. № 3. С. 228-Рабінович П.М. Методологія юридичної науки. *Юридична енциклопедія* : в 6 т. / голова редкол. Ю.С. Шемшученко. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 1998–2004. Т. 3. 2001. 789 с.
9. Селезньова О.М. Метод науки інформаційного права. *Право і суспільство*. 2015. № 2. С. 184-Жаровська І.М. Щодо проблем методології теорії держави і права. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. *Юридичні науки*. 2015. № 827. С. 138-Цимбалюк В. Методологія інформаційного права як комплексної галузі юридичної науки (засадничі, принципові положення). *Правова інформатика*. 2007. № 3 (15). С. 40-Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 584 с.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Кушнір Ірина Павлівна – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри теорії та історії держави і права та приватно-правових дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Kushnir Iryna Pavlivna – Candidate of Law Sciences, Senior Instructor of the Theory and History of the State and Law and Privat-Legal Branch of Science Department of the National Academy of the Border Guard Service of Ukraine Named after Bohdan Khmelnytskyi

id_kushniri@ukr.net